

Rajattomat kirjastot – kirjastojen uutta roolia etsimässä

EBLIDA:n eli Eurooppalaisten kirjasto- ja informaatioalan järjestöjen (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) vuosikokous ja konferenssi järjestettiin tänä vuonna Helsingissä. Tapahtuma toi mukanaan eurooppalaisen kirjastomaailman vaikuttajat eduskunnan pikkuparlamenttiin. Kolmen päivän aikana ehdittiin pitää järjestön vuosikokous, laajemmalle yleisölle avoin konferenssi ja viikonlopun aikana vielä tutustua merelliseen Helsinkiin ja Suomenlinnan historiallisiin kohteisiin. Konferenssin workshoppeissa oli mahdollista vaihtaa ajatuksia pienemmissä ryhmissä ja kehittää ideoita tulevaisuuden strategioiksi kirjastoille.

EBLIDA on kirjastojen vahva lobbaaja

Ensikertalaiselle EBLIDA:n toiminnan esittely oli jo sinänsä uutta, vaikka järjestöllä on tunnetusti vankka maine erityisesti tekijänoikeuksiin liittyvän kirjastojen lobbaamisen osajana. Järjestö toimii myös tiiviissä yhteistyössä muiden alan vaikuttajajärjestöjen, erityisesti IFLA:n kanssa.

Vaikuttamisen tarve on kasvamassa ja kokouksessa todettiin, että Euroopassa on ”parhailaan niin paljon tärkeitä asioita meneillään, ettei kirjastoja ole varaa olla lobbaamatta”, vaikka taloustilannekin heikentyisi.

Järjestö työryhmineen hioo strategiaansa esimerkillisen järjestelmällisesti – keskeiset teemat priorisoidaan, niiden edistämiseksi aiotuista toi-

menpiteistä pohditaan myös niiden aikataulutus ja kiireellisyys. Tulevissa suunnitelmissa on erityisesti verkkoviestinnän tehostaminen ja taustatietojen kokoaminen eri maiden kirjastojen tilanteesta tietokantaan, josta sitä voitaisiin hyödyntää lobbaamiseen ja kirjastojen muihin vaikuttamistarpeisiin.

EBLIDA:n toiminnassa keskeinen osa on asiantuntijaryhmillä, jotka keskittyvät mm. oikeudellisiin teemoihin, digitointiin ja tiedon saatavuuteen sekä kulttuuriin ja koulutukseen. Uusinta ryhmää on perustettu elinikäisen oppimisen teemojen ympärille. Oikeudellisen ryhmän keskeisiin toimiin kuuluvat esimerkiksi kirjastopoliittisten lausuntojen antaminen, yhteydet alan vaikuttajiin sekä kirjastoihin liittyvien muutoksien seuranta ja ennakointi.

Talousasiat huolestuttavat EBLIDA:a samoin kuin muitakin kirjastoalan toimijoita. Julkisella sektorilla ennakoidaan tapahtuvan edelleen merkittäviä leikkauksia seuraavien 3–4 vuoden aikana. Esimerkiksi Britanniassa kirjastojen julkinen tuki on jo tähänastisten leikkauksien pohjalta vähentynyt n. 30 %. Myös muualla Euroopassa kir-

jastojen budjetit on leikattu, rekrytointia rajoitettu ja kirjastoja suljettu.

Onko kirjastoissa hauskaa?

Konferenssin puheenvuorot aloitti hollantilainen Eppo van Nispen tot Sevenaer, jonka hilpeä ja ravisteleva esitys oli tuttu monille paikalla olijoille mm. viime kesän IFLA-konferenssista Milanosta. ”Jokin aika sitten tapasin hollantilaisia median edustajia ja voin kertoa teille, että he eivät rakasta kirjastoa.”, van Nispen totesi räväkästi. Pelkkiä kuvia ja videoita taustanaan käyttävän puheenvuoron punaisena lankana oli kirjastojen tarve katsoa omaa toimintaansa käyttäjien ja mediakulttuurin muutoksen näkökulmasta.

Van Nispenin esityksessä korostuivat mediakulttuurin haasteet – helppokäyttöisyys, viihteellisyys, visuaalisuus ja intuitiivisuus vetävät käyttäjiä. Tekstipohjaiset lukutavat ovat muuttumassa, mihin kirjastoissa tulisi osata reagoida.

Tiedonhaku on siirtymässä mobiililaitteisiin ja Googlen ja sosiaalisen median hallitsemaksi. Mitent kirjastot luovat nahkansa vai takerrutaanko entisiin malleihin kiinni? Kirjastoiden toiminta-

tapojen tarvitsemaa muutosta hän kuvaa sanayhdistelmällä FTS (fuck the system): radikaalia toimintatapojen muutosta käyttäjien tavoittamiseen tarvittaisiin.

”Elämässä on kyse hauskanpidosta”, räpäytti Eppo Van Nispen. Osataanko kirjastoista tehdä viihdyttäviä ja kertoa niistä viihdyttävällä otteella? Tai onko kirjastoilla puolestapuhujia, jotka olisivat tunnustettuja vaikuttajia ja tekisivät siitä halutun brändin? ”Kirjastoalan ammattilaisten pitäisi löytyä 100:n tärkeimmän vaikuttajan joukosta...ovatko ne mukana listalla? Eivät ole”, toteaa Van Nispen .

Vaikka en kaikkien esityksessä kaivattujen lääkkeiden toimivuutta allekirjoitakaan, on hyvän markkinoijan kuunteleminen kirjastoalalla aina uudelleen virkistävää. Ennen kaikkea on mukavaa, että ammatillisella mukavuusalueella pysytelystä joskus hetkeksi luovutaan, vaikka antamalla jonkun ulkopuolisen kertoa ilman pakotettua kohteliaisuutta, miltä toiminta ulospäin saattaa näyttää. Toinen asia on tietysti punnita se, missä määrin parodia pitää paikkansa ja millaisesta kompassista käsin otetaan suuntaa eteenpäin.

Avoim data ja kirjastot

Toinen konferenssin pääpuhujista, Rolf Hapel, tuli Tanskan Aarhuusin kirjastosta. Tanskalaiset kirjastot ovat tunnetusti olleet kehityksen kärjessä, osin myös voimakkaan verkostoitumisensa ansiosta. Tanskassa erityisen kehittyneitä palveluja ovat olleet esimerkiksi kirjastojen yhteiset portaalit ja yhteistyö ulkopuolisten toimijoiden, kuten yliopistojen ja kaupallisten tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden kanssa, on vireää. Esimerkiksi kaunokirjallisuuden portaali on rakennettu yhdessä Tanskan yleisradion kanssa.

Tämänkertaisessa puheenvuorossa korostuivat kirjastojen sosiaalisen median toimintamallit sekä ns. avoimen datan hyödyntäminen. Avoimella datalla tarkoitetaan tietojärjestelmien sisältämien tietojen avaamista vapaaseen käyttöön ulkopuolisille tahoille, jotka voivat koota tietoja eri lähteistä omiin tietokantoihinsa, järjestää tietoja uudelleen ja rakentaa niiden pohjalta erilaisia hyötysovelluksia. Avoimen datan ajattelumalli on leviämässä julkishallintoon ja sen sovelluksien edelläkävijöitä löytyy etenkin Britanniasta.

Brittiläisen Derek Lawn puheenvuorossa tut-

kittiin syvemmin digitaalisen ympäristön anatomiaa ja sen mahdollisuuksia kirjastoille tulevina vuosina. Myös tässä puheenvuorossa avoin data ja sen mahdollisuuksien tutkiminen oli keskeisessä osassa. Law katsoo tietojen uudelleen hyödyntämisen malleja kolmesta näkökulmasta: hajonneiden sisältökokonaisuuksien uudelleen kokoamisena, uudenlaisten kokoelmien luomisena ja uudenlaisten suhteiden luomisena olemassa oleviin kokoelmiin. Näiden mallien esimerkkeinä toimivat Codex Sinaiticus (yhteistyössä korjattu ja digitoitu Raamatun käsikirjoitus), Red Clydeside (Brittiläisen työväenliikkeen historiaa kuvaava kausi, josta on tehty monenlaisia materiaaleja yhdistelevä digitaalinen kokoelma, <http://gdl.cdlr.strath.ac.uk/>), Emery Slave trade database (orjakauppaa eri puolella maailmaa kuvaavia tietoineistoja kokoava palvelu – <http://www.slavevoyages.org/tast/index.faces>).

Rajat muuttuvat

Rajojen muutos kirjastoissa siis tekevät tuloaan toisaalta siksi, että avoimen datan konseptin mukaisesti kirjastojen tuottamia tietoja ja työtä tullaan tulevina vuosina jakamaan ja hyödyntä-

mään kirjastojen ulkopuolisissa palveluissa enenevässä määrin. Kirjastojen tietoja ja metadattaa voidaan liittää kolmansien osapuolten palveluihin ja jalostaa niitä pidemmälle. Perinteisen kirjastotyön toimintamallit tulevat myös haastetuksi uusien viestintävälineiden kautta, joiden kulttuurissa olisi opittava toimimaan yhä nopeammin ja joustavammin.

Tietojen jakaminen asemoi todennäköisesti myös kirjastojen roolia organisaationa ja kirjastotyön roolia uudelleen. Oman paikan ja yhteistyökumppaneiden löytäminen näyttäisi olevan jatkuvassa liikkeessä. Siinä on syytä avoimuuteen ja valppauteen. Oma etu voi löytyäkin verkostoitumisen ja uudenlaisten palvelujen kautta, eikä vain totuttuja työn asetelmia puolustamalla.

Kaikkinensa tapahtuma antoi hyvän läpileikkauksen eurooppalaisina edelläkävijöinä toimivien kirjastojen kehityssuunnista ja toimintamalleista. Hollannin, Tanskan ja Britannian kirjastoalan toimijoilla on meille annettavaa. Jopa niin, että kyseisissä maissa matkaillessaan kannattaisi ehkä miettiä, kävisikö näissä maissa myös kirjastovierailulla.

Päivikki Karhula